בס"ד

– הגליון השבועי של קהילת מכון –

יגדיל תורה

גליון מספר: 92

פרשת ואתחנן

העלון מוקדש להצלחת נוחי
בן זהבה ויוסף דורון בן דזי

מאור - 0542390375

ה' שומע תפילה

הרב יעקב דואני / רב במכון יגדיל תורה ומחבר הספר בית חם

בפרשתנו רואים אנו דבר המעורר פליאה. משה רבנו מתפלל אל הקב"ה בבקשה להיכנס לארץ המובטחת ולבטל את הגזירה הקשה אשר נגזרה אליו, כמו שכתוב: "וָאֶתְחַנַּן אֶל ה' בָּעֵת הַהִוא", ומאידך הקב"ה דורש ממנו להפסיק בתפילותיו הרבות: "וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי רַב לָךְ אַל תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי עוֹד בַּדָּבָר הַזֶּה", הרי כלל ידוע הוא (יבמות סד ע"א) כי הקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים?

ועוד איתא שם בגמרא כי תפלתן של צדיקים מהפכת מידותיו של הקב"ה ממדת רגזנות למדת רחמנות, אז מדוע אין הדבר כן ביחס למשה רבנו (לפחות במקרה הזה)?

פרשנים רבים עסקו בקושיות אלו.

רש"י במקום מפרש שהקב"ה אמר לו להפסיק להתפלל כדי שלא יאמרו "הרב כמה קשה הוא". אומנם פירוש זה לא מיישב את כל הקושיות.

פירוש מעניין לדבר נמצא בדעת זקנים לבעלי התוספות. הדעת זקנימבאר ש"רב לך" הכוונה שיש למשה רב חדש והוא יהושע משום שהגיע זמנו למלוך ואין מלכות נוגעת בחברתה כמלוא נימא.

ואיך דבר זה עונה על הקושיות?

ניתן לומר שאמת נכון הדבר, הקב"ה מתאווה לתפילות הצדיקים ובאמת תפילותיהם בדר"כ מתקבלות. אך מתי הן לא? כאשר תפילת הצדיק עלולה לפגוע באדם אחר, ובמיוחד אם מדובר בצדיק נוסף.

לכן כאן על ידי תפילת משה שיכנס לארץ הוא הרי ימשיך למלוך על חשבון נזמן שנקבע ליהושע תלמידו, ולכן אין הקב"ה היה חפץ לענות על תפילה זו, וביקש ממנו להפסיקה ("רב לך").

רואים אנו מכאן כמה הקב"ה נוהג במידת האמת, וגם לצדיק גדול כמו משה רבנו אין הוא שומע בכל מקרה, אם זה עלול לפגוע באחרים.

דברים במחשבה
התעלות בדרך נכונה

פתרון החידה הקודמת
עשיית צרכיו קודם התפילה

החידה השבועית
המשך עשיית צרכיו

כיצד מתעלים בדרך הנכונה

הרב אמיר אזולאי/ רב במכון יגדיל תורה מחבר הספר על שלושה דברים

כל אחד ואחד מאיתנו זוכה מפעם לפעם, כל אחד לפי מעלתו ומדרגתו- לחוש התעלות רוחנית גדולה אשר עוטפת את חייו בתחושת קירבה עמוקה ומוגברת מהרגיל אל הבורא יתברך. פתאום חשים אנו כמה לימוד התורה נצרך הוא לנו כמים קרים על נפש עייפה, כמה זיקה וחיבה יש לנו אל הקודש, כמה רוצים אנו לקבל על עצמנו עוד קבלות ולהתקדם במגוון תחומי הקדושה. אלא שצריכים אנו להתבונן היטב ולהבין מהם דרכי ההתנהלות הנכונות בעת התעלות רוחנית שכזו.

נעיין מעט בדברי הגמרא (ברכות כג:) ונדלה מתוכה יסודות נכבדים לדברינו אלה. זוהי לשון הגמרא: "שמור נקביך בשעה שאתה עומד בתפילה לפני". ומסביר רש"י על אתר : "שמור נקביך- שלא תפיח".

חכמינו זיכרונם לברכה ציוו את האדם לבחון תדיר את צרכיו הנמוכים ביותר אף בשעת התפילה. ולכאורה הדבר מצריך עיון והבנה עמוקה. שהרי כיצד יכול האדם מצד אחד להתרומם ולהתעלות אל מעלות רוחניות אדירות, ומאידך לעסוק בצורכי הגוף הנמוכים בו בעת? הרי לכאורה אלו שני צדדים שונים ומנוגדים זה לזה באופן כמעט מוחלט!

הרב קוק זצ"ל בספרו עין איה (ברכות א' פרק ג', מו.) מבאר שבתוך דברי הגמרא הללו גנוזה הערה עליונה ואזהרה גדולה בנוגע להתעלות רוחנית כזו או אחרת המתרגשת לבוא אל פתחנו לעיתים כאלה ואחרות.

לפני שנחדור אל עומק דברי הרב זצ"ל ננסה מעט לצייר בשכלנו את המקרה עליו מדברת הגמרא: אדם מתעורר בבוקר ומכין עצמו בצורה עמוקה למפגש הישיר שלו עם הבורא. ככל שהתפילה הולכת ומתקדמת הוא מרגיש כיצד הוא הולך ומתרומם יחד איתה. הוא מתעלה ממדרגה למדרגה כמידת השגתו, עד כי מרגיש הוא התרוממות רוח גדולה. אולם דווקא בשעה זו, חשוף הוא יותר מתמיד לסכנה רוחנית גדולה אשר בכוחה להורידו מרום מעלתו אשר זכה לה.

בזמן ההתעלות הגדולה, עלול הוא לחוש שמא הוא במדרגה כה עליונה עד כי נפילות חומריות נמוכות אינן מנת חלקו. ממילא לא יניח כלל מול עיני רוחו את הסכנות הרוחניות הנשקפות לו ואורבות לפתחו.

ובאמת בתחושה זו יש אמת גדולה, היא איננה אשליה חלילה. הוא זוכה בעת ההתעלות להיחשף לנבכים העמוקים של נשמתו ולגלות עוד ועוד מאורם הבהיר. אלא שלמרות כל זאת עליו לזכור שהוא עדיין בן אדם. צריך הוא להשיב אל ליבו שעל אף ההתעלות הגדולה עדיין הצד החומרי שבו דורש את חלקו, אף אם באותה שעה דרישה זו סמויה היא מתודעתו.

במידה שהאדם שוכח את צדדיו החומריים, ואינו שם ליבו עליהם בעת ההתעלות הגדולה, ממילא ייוותרו הם ללא כל בקרה אמתית אשר מסייעת לו לנתב בצורה נכונה את רצונותיו של הגוף, לבל יחרוג יתר על המידה מגבולות הקודש.

מתוך התופעה הגדולה הזו וסכנותיה הממאירות, מבאר הרב זצ"ל (עין אי"ה שם), שבדברים אלו של חז"ל מדריכים אותנו חז"ל שאף בעת התעלות גדולה בתפילה, ישיב האדם אל ליבו שעדיין ייתכן שהשיקוץ החומרי יופיע בקרבו, ובמידה ולא יבחין בו ולא יעניק לו את ההתייחסות הנדרשת, הוא יוריד אותו מטה וימנע ממנו להתעלות יותר ויותר.

ומוסיף הרב, שיש בדברים אלו הדרכה כוללת של חז"ל, המאירים לנו באור אמת ויושר כיצד עלינו להתנהל בעת תקופה עליונה של התעלות והתקדשות בתוך חיינו הפרטיים. כאשר אור הקדושה מופיע בקרבנו צריכים אנו לזכור תמיד לפשפש במעשינו ולהתבונן בקרבנו תדיר, על מנת לעיין בתוכנו ולגלות האם חסרונות חומריים נמוכים עדיין מבקשים לחדור אל חיינו ולהורידנו מטה. לעיתים דווקא ההתעלות הגדולה עלולה ליצור בקרבנו אשליה שמא נקיים אנו מכל עוון ומכל חשיפה אפשרית אליו. לכן דווקא בעיתים גדולות כאלו נתבונן נא היטב בדקדוקי מעשינו ונבקש למחות אף את הפגמים הקטנים ביותר. שנזכה להתעלות ממדרגה למדרגה ולגלות את קדושת נשמתנו החבויה.

עשיית צרכיו קודם התפילה

הרב מאור תורג'מן / יו"ר מכון יגדיל תורה

ממתי ניתן לאדם לעסוק בצרכיו?

איתא בגמרא בברכות דף יד עמוד א

[אמר] רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן: אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל, שנאמר: צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו. ואמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן: כל המתפלל ואחר כך יוצא לדרך – הקדוש ברוך הוא עושה לו חפציו, שנאמר: צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו.

תרומת הדשן – העיד שראה רבים מן המדקדקים שהיו נמנעים ללכת לצרכיהם בשחרית עד שהיו נכנסים תחלה לבית הכנסת ואומרים שירות ותושבחות ואחר כך הולכים לעשות חפציהם,

אך תרומת הדשן עצמו כתב שמפשט הגמרא עולה שאינם נוהגים טוב- מכיון שעיקר הגמרא הקפידה על תפילת שמונה עשרה שנקבעה עיקר לעבודת הקב"ה שיש להקדים אותה לעשיית חפציו.

ללכת בדרך קודם שיתפלל

הטור כתב שאסור לאדם להתעסק בצרכיו או לילך בדרך קודם שיתפלל.

ומהר"י אבוהב כתב שדברי הטור אינם בדקדוק שמדבריו כאן משמע שעדיף להתפלל בבית מאשר שיעשה צרכיו קודם התפילה,

אך לקמן הטור כתב שיש בזה מחלוקת ויש מי שסובר שעדיף להתפלל בזמנה מאשר להתפלל בבית, אך כאן כתב כסברת הרא"ש שאומר שתפילת הבית עדיף במקרה שרוצה לעשות צרכיו.

והב"י כתב שיש לחלק שבסע' ח' כשמדובר כשהשיירא הולכת ואי אפשר לו להתעכב עד שיגיע זמן תפילה ויתפלל- לכן עדיף להתפלל בזמנה בדרך,

אך כאן שיש לו אפשרות להתעכב והוא רוצה להזדרז לילך קודם שיתפלל אז אכן אסור לו לילך קודם שיתפלל ויתפלל בביתו ואחר ילך לדרכו, שהטור סובר שזה בכלל עשיית חפציו קודם שיתפלל,

עוד כתב הב"י שמה שמבואר בגמרא "כל המתפלל ואח"כ יוצא לדרך הקדוש ברוך הוא עושה לו חפציו"- אין הכוונה שאם לא התפלל קודם שאין הקב"ה עושה לו חפציו אבל אין בזה איסור, אלא יש בזה איסור מכיון שעושה חפציו קודם שיתפלל.

פסיקת הלכה:

השו"ע פסק: "אסור לו להתעסק בצרכיו, או לילך לדרך, עד שיתפלל תפלת י"ח".

המ"ב (יז) כתב שמ"מ קודם אור הבוקר שרי לעשות מלאכה, והביא בשם הא"ר שמ"מ אין לעשות שום ענין עד שיברך סדר הברכות. וביאר המ"ב שפשוט דכוונתו בחצי שעה שסמוך לאור הבוקר. וכן כתבו הכף החיים (כד) והלכה ברורה (קצ).

בעניין סידור המיטה האור לציון (ח"ב רצ) כתב שאין לסדר מיטתו קודם התפילה אך במוסדות חינוך יש להתיר דבר זה משום חינוך הילדים, ובילקוט יוסף (פט, לג) כתב שיאן בסידור המטה עשיית מלאכה ולכן מותר לסדר המיטה קודם תפילת שחרית.

אדם שיש לו עבדים:

המ"ב (יח) כתב שמי שיש לו עבדים עברים או משרתים שצריך שישמשוהו יזהירם מבערב שבקומם ממטתם ירחצו ידיהם ויברכו הברכות ויקראו פרשה אחת של שמע ואח"כ יכול לעשות צרכיו וכ"ז הוא ממדת חסידות אבל מדינא אין קפידא.

המ"ב (יט) כתב שאפילו קודם מנחה ומעריב אם הגיע זמנם דינם כמו קודם שחרית. וכן כתב הכף החיים (כז) והלכה ברורה (קצב) שלענין איסור יציאה לדרך משעה שהגיע זמן תפילת מנחה או תפילת ערבית אין לצאת לדרך אבל קודם שהגיע זמנה מותר אף בשחרית היינו קודם תפילת השחר.

אך האור לציון (ח"ב סב) פסק כרב זלמן שקודם תפילת מנחה וערבית מותר לנסוע, שכל מה שאסור לצאת לדרך כיון שמתעסק בצרכיו לפני תפילה זה דוקא בתפילת שחרית.

חילוק בין שיירה ממתנת למקרה שאין השיירה ממתנת:

המ"ב (כ) כתב כמבואר בב"י שאפילו אם יוכל להתפלל עם הציבור במקום שיגיע אעפ"כ אסור מכיון שהליכה בדרך נחשבת כעוסק בצרכיו,

אך כל זה שלא בשעת הדחק, אבל בשעת הדחק שאין השיירא ממתנת לו- יכול לילך מקודם לדרך ויתפלל בדרך וכמבואר בס"ח, ומשמע מהרבה פוסקים דאפילו כבר הנץ החמה ג"כ מותר בזה ולא כט"ז שמחמיר בזה לאחר שהגיע הנץ.

והרמ"א הביא דעת היש מקילים שהובאה בתרומת הדשן: "ויש מקילין, לאחר שאמרו מקצת ברכות, קודם שאמרו ברוך שאמר, וטוב להחמיר בזה".

כתוב דין אכילה ושתייה קודם התפילה, האם יש הבדל אם שותה סוגי משקים שונים, ומה הדין כשעושה לרפואה, ומה הדין כשהוא צמא מאד או רעב (סעיף ד') ?

ברכות דף י עמוד ב

ואמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב: מאי דכתיב: לא תאכלו על הדם, - לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם. (איכא דאמרי,) אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב: כל האוכל ושותה ואחר כך מתפלל - עליו הכתוב אומר: ואותי השלכת אחרי גויך, אל תקרי גויך אלא גאיך. אמר הקדוש ברוך הוא: לאחר שנתגאה זה - קבל עליו מלכות שמים.

הטור כתב שאסור לאכול ולשתות ואם עשה כן עליו הכתוב אומר ואותי השלכת אחרי גויך אל תיקרי גויך אלא גאיך אחר שנתגאה זה מקבל עליו עול מלכות שמים.

מה הדין לגבי שתית מים

אבי עזרי, מרדכי, ה"מ, רבינו טוביה, ארחות חיים בשם הר"מ- מותר לשתות מים שלא שייך בהם גאוה ודוקא בחול, אבל בשבת ויום טוב אסור משום הקידוש.

רא"ש- היה שותה מים בשבת בבוקר קודם התפילה שאין הקידוש אוסר מכיון שעדיין לא הגיע זמנו כל זמן שלא התפלל שכן זמן קידוש מגיע דוקא לאחר שהתפלל.

הב"י כתב שדברי הרא"ש עיקר, וכ"ש שיש לפסוק כן שהרי יש פוסקים שמתירין לשתות מים קודם קידוש.

אדם שצמא הרבה:

סמ"ג - אדם שצמא הרבה טוב יותר שישתה מים משיצטער בתפילתו.

ומהר"י אבוהב ביאר שלכן הפסוק עשו בו שינוי- ואמרו "אל תקרי גויך וכו' אלא גאיך"- מפני שאם היינו תופסים הפסוק כמו שהוא היה אסור לשתות מים שהרי צורך הגוף הן, אבל מכיון שיש לומר "גאיך" במקום גויך כיון שאין במים גאוה מותר.

והב"י ביאר שהטעם שהיה כח ביד חכמים לשנות הפסוק ממשמעותו היינו מפני שזה שאסור לאכול ולשתות קודם שיתפלל אינו מדאורייתא אלא חכמים אסרוהו ולא נראה להם לגזור אלא במידי דהוי דרך גאוה דוקא, אמנם כשהם באו להסמיך על הפסוק את איסורים- מהפסוק היה נראה לאסור אף בשתיית מים, ולכן הוצרכו לומר אל תקרא גויך אלא גאיך.

שתיית מים ואכילת אוכלין לצורך רפואה:

מהר"י אבוהב בשם אבי עזרי- מותר לאכול ולשתות אוכלין ומשקין לרפואה קודם שיתפלל דכיון דלרפואה הוא אוכל ושותה אין בזה משום גאוה.

כל בו - יש אומרים שאף מים אסור כיון שרצונו ונפשו מלא ממה שהוא צריך, וכן מהר"י אבוהב ז"ל כתב כן בשם ארחות חיים (סי' טו) שאפילו מים לרפואה אסור, אך מהר"י אבוהב עצמו כתב שאין נראה בעיניו אלא כדברי אבי העזרי עיקר והכי נקטינן.

פסיקת הלכה:

השו"ע פסק: "ולא לאכול ולא לשתות, אבל מים מותר לשתות קודם תפלה, בין בחול ובין בשבת וי"ט. וכן אוכלים ומשקין לרפואה, מותר".

מה הדין בטעימה בלבד:

המ"ב (כא) כתב שהעובר על זה אמרו חז"ל שעליו אמר הכתוב ואותי השלכת אחר גוך אמר הקדוש ברוך הוא לאחר שאכל ושתה ונתגאה קבל עליו מלכות שמים וגם הסמיכו דבריהם על הפסוק לא תאכלו על הדם לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם - ואפילו טעימה בעלמא אסור. וכן דעת הכף החיים (כט) והלכה ברורה (קצד).

המשך שבוע הבא

שאלת השבוע

המשך דין עשיית צרכיו בשבוע הבא

את הפתרונות יש לשלוח למייל או לוואטסאפ של המכון עד יום רביעי

myagdiltora@gmail.com / 0542390375

מזל"ט ואיחולים

העלון מוקדש לרפואת חנה אזולאי בת סוליקה

ולעילוי נשמת מסעוד בן עיישה ושרה בת חנה

ודוד רחמים בין עישא ואברהם ז"ל

ניתן לשלוח מזל"ט או איחולי ברכה למייל או לוואטסאפ של המכון עד יום חמישי.

שבת שלום!